

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 17 (Ağustos/August 2024), s. 103-118.

Geliş Tarihi-Received: 08.06.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 09.07.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.212

Derleme Sözlüğü'ndeki Sağlıkla İlgili Deyimlerin Haritalandırılması*

Mapping of Health-Related Idioms in the Compile Dictionary

Aysun KANMAZ**

Asiye Mevhibe COŞAR***

Öz

Türkiye Türkçesi ağızlarının çeşitliliğini kapsayan geniş bir sözlük olan Derleme Sözlüğü (DS) içinde deyim söz varlığı da ağırlıklı bir yekûn oluşturur. Son yıllarda Türkiye Türkçesi söz varlığına, ağız çalışmaları üzerinden katkı sunan yayınlar artarken mevcut DS'deki deyimler üzerine de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada, DS'deki deyimlerin tematik tasnifi ve tasnifin haritalandırılması amacıyla yapılan doktora tezinin verilerinden sağlıkla ilgili deyimlerin gösterimine ilişkin süreç paylaşılmaktadır. Söz konusu tezde DS'de tespit edilen 5163 deyim içinde 222 tanesinin sağlıkla ilgili olduğu görülmüş, deyimler kendi içerisinde sınıflandırılarak harita üzerinde gösterimi örneklenmiştir. Deyimlerin derlendiği yerleşim yerlerine göre dağılımı yanında deyimlerdeki söyleyiş ve anlam değişiklikleri ile eş veya çok anlamlılık durumlarının da izlenmesi mümkündür. Haritalandırma aşaması için ilk olarak veriler Excel üzerine yazılmış; deyim geçtiği il, ilçe ve varsa köy bilgileri güncellenerek veri tabanına eklenmiştir. Derleme zamanı ile günümüz idarî yapılanması arasındaki farkların giderilmesi amacıyla yer bilgileri İçişleri Bakanlığının Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri sitesinden güncellenmiş; böylece deyimlerin DS'de yerleşim yeri güncellemesi de sağlanmıştır. Oluşturulan Excel, MYSQL veri tabanına aktarılmış ve ilgili bilgiler, hazırlanan PHP ile geliştirilmiş web sitesi üzerinden etkileşimli ortamda Türkiye haritası üzerinde eş anlamlı, çok anlamlı ve tematik olarak aranabilir hâle getirilmiştir. www.deyimatlası.com adıyla alınan domain üzerinden denemeler yapılmış ve çoklu aramanın sağlandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Derleme Sözlüğü, sağlık deyimleri, eş anlamlılık, çok anlamlılık, haritalandırma.

Abstract

Compilation Dictionary, which stands out as a comprehensive dictionary covering the diversity of Turkey Turkish dialects, also constitutes a predominantly idiomatic vocabulary.

* Bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR danışmanlığında yürütülen "Derleme Sözlüğü'nde Deyimlerin Tematik sınıflandırılması ve Haritalandırılması" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: aysunugur@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2735-4015.

*** Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon/Türkiye, e-posta: mcosar@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9972-9763.

In recent years, while publications contributing to the Turkish vocabulary through dialect studies have increased remarkably, various studies have also been carried out on the idioms in the current Compilation Dictionary. In this study, the thematic classification of idioms in the Compilation Dictionary and the process of mapping health-related idioms, which are the data of the doctoral thesis made to map this classification, are presented. In the doctoral thesis in question, it was seen that 222 of the 5163 idioms identified from the Compilation Dictionary were related to health, and the classification of the idioms within themselves and their representation on the map of Turkey in terms of settlements were exemplified. In addition to the distribution of idioms according to the settlements where they were compiled, it is possible to monitor their pronunciation and meaning changes, as well as their features in terms of synonymy or polysemy. For the mapping phase of the idioms, the data was first written on Excel and the province, district and if any, village information was updated and added to the database. In order to eliminate the differences between the compilation time and today's administrative structure, the Ministry of Internal Affairs' Turkey Civil Administration Departments Inventory website was used for current location information. Thus, location updates were also provided in the Compilation Dictionary for idioms. The idioms and related information transferred to the MYSQL database through the created Excel file were made synonymous, polysemous and thematically searchable on the map of Turkey in an interactive environment through the website developed with PHP. Trials were made on the domain name www.deyimatlası.com and multiple searches were performed.

Keywords: Compilation Dictionary, health idiom, synonymy, polysemy, mapping.

Giriş

Ağızlar, kısaca bir dilin yerel konuşma biçimleri olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan bir dilin ulusal sınırları içinde farklı coğrafi bölgelerde birbirinden ayrılan söyleyiş biçimleri olarak ağızlar, dil çalışmaları için kaynak değeri taşır (Demir, 2002, s. 105-116). Öte yandan ağız araştırmalarında birtakım yöntem ve sorunlarla karşılaşılır. Akar (2006, s. 37-53), bu sorunları “adlandırmada terim sorunu, derleme bölgelerinin tespiti, derleme ile ilgili sorunlar, işaretlendirme sorunu, inceleme yöntemi sorunları, ağız-etnik yapı ilişkisi sorunu, bilgi ve belge sorunu” olmak üzere yedi başlık altında toplamıştır. Akar, bilgi ve belge sorununun sistematik biçimde ele alınması gerekliliği üzerinde durur. Nitekim ağız çalışmalarında fonetik, morfolojik, leksik veriler yanı sıra tematik sınıflandırmaların haritalandırılarak verilmesi bu sürecin ürünü olacaktır.

Korkmaz'ın (2003, s. 12) “bir dilin veya lehçenin çeşitli ağızlarının ses bilgisi, biçim bilgisi özellikleri ve kelime dağılımını gösteren haritalar” olarak tanımladığı ağız atlası / dil haritası, Türkiye Türkçesinde son yıllarda eksikliği en çok dile getirilen hususlar arasında sayılır (Sarı, 2016, s. 513-528). Ağız atlasını “bir dilin veya lehçesinin konuşulduğu coğrafyadaki sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi ve/veya sözvarlığı gibi çeşitli dilbilgisel ve sözlüksel düzeylerdeki farklılaşmaları birtakım simge, sembol veya renklendirmelerle, eş zamanlı olarak temsili biçimde gösteren haritalar bütünü” olarak açıklayan Sarı (2016, s. 513) ağız atlasının somut veriler sunma özelliğine vurgu yapmaktadır.

Dünyada dil atlası üzerine ilk çalışmalar, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da¹ başlamıştır. Türkiye Türkçesinde sistemli ilk ağız haritalama çalışması ise 1996 yılında Leyla Karahan tarafından yapılmıştır. Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı eserinde 14'ü ses, 8'i şekil ve 1'i cümle bilgisi özelliklerini esas alarak hazırlanmış 23 haritaya yer vermiştir. Diğer bir dil atlası çalışması ise Ahmet Buran'ın (2009) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ortak anlaşma dilinin Türkçe olduğunu fakat Türkçenin yanı sıra Arapça, Kürtçe, Süryanice, Çerkezce ve Ermenice gibi dillerin de

¹ İlk dil atlası, Almanların 1876'da yayımladıkları “Alman Dil Atlası”; ikincisi ise Fransızların 1902'den itibaren yayımlamaya başladıkları “Fransız Dil Atlası”dır (Boz, 2017, s. 80-92).

konusulduğunu ortaya koyan *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Dil Atlası* isimli çalışmasıdır.

Derleme Sözlüğü (DS) üzerinden yapılmasıyla öne çıkan bir haritalandırma çalışması ise Yıldırım'ın (2008) "Türkiye Türkçesinin Ağız Atlası için Bir Ön Çalışma: "Ala" Sıfatı ile Yapılan Birleşik Kelimeler" adlı makalesidir. Makalede, Anadolu ağızlarında isim, sıfat ve zarf görevinde kullanılan birleşik kelimelerde geçen *ala* kelimesinin durumu incelenmiştir. *Ala* ağız tamlamasının, *ala* ile kurulmuş bitki ve hayvan adlarının, *ala* kelimesinin *yarı*, *yarım* kelimeleriyle ve *ala* kelimesinin *sulu*, *kuru* ve *tav* birleşikleriyle kullanımının coğrafi dağılımları harita üzerinde gösterilmiştir.

Yıldırım (2017), daha sonra "Türkiye Türkçesinin Ağız Atlası için Yeni Bir Ön Çalışma: Gibi Edatı ve Yan Biçimleri" adlı çalışmasında *gibi* edatının tarihî metinlerdeki durumundan hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarındaki yan biçimlerini ve harita üzerindeki coğrafi dağılımını değerlendirmiştir. Araştırma kapsamında üç harita elde edilmiştir. İlk harita, *gibi* edatının ön ses ünsüzünün ötümlü veya ötümsüz niteliğine bağlı olarak, ikinci harita aynı edatın iç sesindeki ünsüzün /b/ veya /m/ oluşuna göre hazırlanmıştır. Son harita ise, bu iki parametrenin birleştirilmesiyle elde edilmiş nihai bir haritadır.

Erdoğan Boz (2017, s. 89-90) tarafından yapılan *Eskişehir İli Dil Atlası* isimli çalışma ise Eskişehir ilinde bulunan 14 merkez ilçe ve 539 mahalleden oluşan çok kapsamlı bir dil atlası çalışmasıdır. Çalışmada 81 tematik haritanın yanında ses ve biçim özelliklerinin takip edilebildiği izoglos haritaları ve 2 lehçe/dil haritası da yer almaktadır. Türkiye'nin ilk dil atlası olarak nitelendirilen bu çalışma, Türkiye'de ilk kez yapılan (damaksıl /n/, açık /e/ ve damaksıl /h/ sesleri için) mekânsal küme analizi ile de dikkat çekmektedir.

Literatürde DS'den hareketle yapılmış diğer bir çalışma ise Coşar ve Erten'in (2018) "Türkiye Türkçesi Ağızları için Bir Haritalandırma: Çepni Ağızları Örneği" adlı makalesidir. Makalede DS verilerine göre Çepni işaretli kelimelerin Türkiye haritası üzerinde gösterimi denenmiştir.

Yukarıda bahsedilen çalışmalar yanında ağız haritalaması literatürüne katkı sağlayan daha eski tarihli başka çalışmalar da mevcuttur. Efrasiyap Gemalmaz (1995) *Erzurum İli Ağızları* adlı eserinde derleme verilerinin nereden toplandığını gösteren 1, ağız grupları ile alakalı 2 ve dilbilgisel verilere dayalı 5 olmak üzere toplam 8 haritaya yer vermiştir. Özcan Başkan (1970), *Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme* adlı çalışmasında 40.000 dolayında köy adını tarayarak kale, hisar, konak, hüyük [höyük] sözcükleriyle oluşturulan köy adlarındaki dağılım düzenini 4 haritada göstermiştir. Japon bilim adamı Tooru Hayasi'nin de iki leksik çalışması vardır. İlki Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun bölgelerini kapsayan yengeç ve patates; ikincisi ise, Bolu'da manda, hindi, pazar günü, yayla evi, yüzük parmağı, ekilmemiş tarla kavramlarının bölgedeki dağılımını gösteren harita çalışmasıdır (Cin & Genç, 2016, s. 188). Ali Cin ve Safiye Genç'in (2016) "Türkiye Türkçesi Ağızlarında 'Domates, Kedi, Patates' Kelimeleri ve Bir Kelime Haritası Denemesi" adlı çalışması bu doğrultuda yapılan diğer bir çalışmadır. Söz konusu çalışmanın sonunda domates, kedi ve patates kelimelerinin Türkiye haritasında bölgelere göre karşılıklarının gösterildiği 3 harita yer almaktadır.²

² Bunların dışında Tooru Hayasi'nin 20, Bernt Brendemoen'un 4, Sadettin Özçelik ve Erdoğan Boz'un 4, Mehmet Aydın'ın 2, Mehmet Emin Eren'in 1, Emin Kalay'ın 1, Gürer Gülsevin'in 2, Necati Demir'in (2001) 2, Zikri Turan'ın 6, Mukim Sağır'ın 1, Tuncer Gülensoy'un 1, Zeynep Korkmaz'ın 1, Erdoğan Boz'un 2, Faruk Yıldırım'ın 10 ve Necati Demir (2006)'in 20 harita içeren ağız çalışmaları mevcuttur (Boz, 2008, s. 162).

Ağız haritaları ve atlasları coğrafi, siyasi, ekonomik, etno-kültürel ve sosyal faktörlerin dildeki varyantlaşmalara ne derece etki ettiğine dair bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmada DS'den tespit edilen sağlıkla ilgili deyimlerin harita üzerinde görünümüne değinilmiştir. Sağlıkla ilgili deyimler, eş anlamlı ve çok anlamlı olarak kategorize edilmiş, yerleşim yerleri itibarıyla Türkiye haritası üzerinde gösterimi örneklenmiştir.

Derleme Sözlüğü'nde Sağlıkla İlgili Eş Anlamlı Deyimler Üzerine

Deyimler, insan yaşamında pratik ve teorik açıdan yaygın olarak kullanılan ifadelerdir. Bu sözler, kısa ve etkili bir iletişim sağlayarak birçok fikri kolayca ve az sözle ifade etmeye olanak tanır. Oluşumu ve kullanımıyla ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte genel olarak deyimlerin en az iki kelime içeren ve gerçek anlamının dışında kullanılan kalıplaşmış ifadeler olduğu kabul edilir. Parçalarının tek başına ifade ettiği anlamdan bağımsız olarak farklı bir anlam üreten, argümanları mecazi anlamlar olarak nitelendirilen, nicelik bakımından alt sınırı iki kelimededen oluşan dil birimleri olarak deyimler, farklı temalarda anlatım olanakları sunar. Kanmaz'ın (2023) tez çalışmasında Peter Mark Roget'ın 1994 basımlı *Roget's International Thesaurus (Fifth Edition)*³ adlı eserindeki sınıflandırmadan hareketle geliştirilen ve DS'den tespit edilen deyimlere yönelik yapılan tematik sınıflandırmada, 10 ana başlık altında 172 alt başlık oluşturulmuş ve deyim olduğu tespit edilen veriler bu başlıklar altına yerleştirilmiştir. Bu çalışmada ise 10 ana başlık içerisinde *Vücut ve Duyular* isimli birinci başlığın beşinci alt başlığı olan *sağlık* teması altında yer alan deyimlerin sınıflandırılmasına ve eş anlamlılık, çok anlamlılık ve söyleyiş farklılığı yaşanan durumların haritalandırılmasına odaklanılmıştır.

Dillerde hem eş anlamlılık hem de çok anlamlılık, dilin tarihsel süreçte geçirdiği değişme ve gelişmelerin, farklı dillerle etkileşimde olmanın bir sonucu olarak görülür. Türkçede de eş anlamlılık ve çok anlamlılık, eserlerle takip edilebilir olduğu dönemlerden itibaren görülen ve onun geçirdiği aşamalara şahitlik eden bir ölçüttür (Aksan, 2000, s. 67-76). Her iki özellik de bağlamın ayırt ediciliğinde kendisini gösterir. DS bu durumu, çoğunlukla yöre farklılıkları esasında ortaya koyar. Aynı deyim, farklı yerleşim yerlerinde hem aynı hem farklı anlamla veya değişen söyleyişle örneklenebilmektedir.

DS'den tespit edilen sağlıkla ilgili 222 deyim, *hastalık* alt başlığı altında *maddi hastalık*, *manevi hastalık* ve *tedavi, bakım, terapi* olmak üzere üç ayrı başlık şeklinde sınıflandırılmıştır. Manevi hastalık başlığı da *cinnet*, *delilik*, *psikolojik hastalıklar* şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu sınıflandırmada *sağlık* başlığı altında 3 deyim (ağız dadı (II) 1, kehlesi kanlanmak, top gibi olmak), *maddi hastalık* başlığında 188⁴ deyim (ağı çalmak 1, ağız almak, ağrı tutmak, ağrıya yatmak (II), aktarılıp inmek, al basma (I) 4, al basma (I) 5, ala düşmek (I) 3, alaca belece görmek, alıcısı tutmak, alımını almak 5, ayazını almak, azı kitlenmek, banaz olma 1, başı zonguldamak, bayım bayım bayılmak 2, bayım bayım bayılmak 3, bek olmak, belere kalmak (III), beli ayrılmak, berbeyit yatmak, beyinden itmek, bıçak bıçak olmak, cebernuş olmak, cemicük ağız 2, çer çalmak, çıbar atmak,

³ Söz konusu sınıflandırma, 15 ana başlık altında 1073 alt başlıktan oluşmaktadır. İngilizce eş anlamlılar sözlüğü olarak tasarlanmış bu eser, yazarın çalışmasının genişletilmiş beşinci baskısıdır. Eserde tek bir kelimededen yola çıkılarak onunla ilişkili tüm kelimeler veya kavramlar verilmiştir ve neticede 330 binden fazla kelimenin birbiriyle olan bağlantısına işaret edilmiştir. Kelimelerden hareketle oluşturulmuş bu sınıflandırma, deyimlere uyarlama aşamasında ihtiyacı karşılamaya yönelik olacak şekilde yeni bir sınıflandırma ile düzenlenmiştir. Yeni sınıflandırma ise 10 başlık altında 172 alt başlıktan ve bu başlıklar da kendilerine uygun iç başlıklardan oluşmaktadır.

⁴ Nicelik yönünden çokluğu bakımından ve tekrara düşmemek adına *Eş Anlamlı Deyimler* tablosunda yer alanlar hariç tutulmuştur.

çömelen olmak, çövköl olmak, çüvis etme, dalak dalak olmak, dalap dalap oynamak, debiyet olmak, delik taşlık olmak, dığıl dığıl kanamak, dikdik atmak, dikilme durmak, dişi dökülmek, elden avıçtan çıkmak, erez tutmak, gevilcenli olmak, gevreği batmak, gökgebe olmak, gumsuk olmak, günsüz doğmuş (II), halaza olmak, havul havul konuşmak, haylamaz olmak, hılt olmak (II), hışır hışır olmak, hüy dutma, ihıltı kütültü [etmek], ibiği kızarmak (I), ilik kıymak, kabında kurumuş, kan uydurmak, kan uyumak 1, karnı katılmak, kasar olmak 1, keş keş geçmek 1, keş kesilmek, keşeneş olmak, kevpışe kalmak, kırf etmek 2, kıykıla kalmak 1, kursağı kaynamak, kuzuluğunu attırmak 2, leğer olmak 2, levir levir yanmak, nedir kalmak, obal obal çökmek, oğlanlık olmak, ögeceği gelmek, örtдемиye tüşmeyh, parabaş olmak, pilavı karmak (II) 1, salıma tutulmak, sankabak olmak, seklem olmak, ses seğelmek, sır sır sızlamak, şapat düşmek (I), tepelek olmak, teşen almak, teşeniş etmek 1, top olmak (I), tüyü tüşü atmak 1, yağ yarılmak, yağı yarılmak 1, yaşıtlık düşmek, yel almak (I), yel girmek, yürek bulanması, yürek düşmesi, zarbı artmak) yer almaktadır.

Ruhsal hastalıkların ifade edildiği *manevi hastalık* başlığında *cinnet*, *delilik* ve *psikolojik hastalıklar* olarak nitelenen 13 deyim (aybaşısı dutmak, çoru dutmak, finoyur olmak, dışarlık olmak, elini altına salmak, gaydalı olmak, gelgeç akıllı 1, gelgit akıllı, gözündeki olmak, okkası camdan, sallı sartlı deli, zehmi basmak, zehni bozmak) bulunmaktadır. Son olarak tedavi yöntemlerine dair oluşturulan *tedavi*, *bakım*, *terapi* başlığı altında 18 deyim (ağısını almak 1, aşağıdan götürülmek, beri dönmek, örüye kalkmak, bezeme yapmak, çelüğe koymak, dalak kesmek, dalak kestirmek, dayak vermek (II), diliceğini kaldırmak, ısırgı tutmak, kodoş vurmak, sarılığını kesmek, sıkiter olmak, şerbete yatmak, timar etmek (II), üznüyh almak, yürekten kesmek) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu başlıkta halk hekimliğine dayalı uygulamaları ifade etmek için kullanılan deyimlere (bezeme yapmak, dalak kestirmek, dileceğini kaldırmak, şerbete yatmak gibi) de rastlanılmaktadır. Bu gibi deyimler, geleneksel tıbbi uygulamalara dair toplumsal tecrübeleri yansıtmaktadır.

Derleme Sözlüğü'nde Sağlıkla İlgili Eş Anlamlı Deyimler

Sağlık başlığı altında *maddi hastalık* içerisinde yer alan 188 deyimden 92'sinin; *manevi hastalık* altında bulunan 13 deyimden 4'ünün ve *tedavi*, *bakım*, *terapi* başlığı altında bulunan 18 deyimden 2'sinin eş anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Eş anlamlı deyimler ve anlamları Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 1. Maddi Hastalıkla İlgili Eş Anlamlı Deyimler

Eş Anlamlı Deyimler	Anlam
abaz abaz olmak / ayva gibi olmak / nevli dönmek	Rengi solmak, benzi uçmak, kansız hâle gelmek.
afaangı artmak / ataşına bırakmak / ateşine burakmak	Ateşi artmak, harareti yükselmek; hasta, üşüyüp titredikten sonra ateşlenmek.
ahıl teherrenmek / başı çığzenmek / başı fulanmak / başı fırlanmak	Baş dönmek, zihni bunalmak.
ak basmak / boz düşmek 1	Gözlere beyaz leke inmek, boz inmek; göz bebeğinde leke olmak.
al basma (I) 3 / al bastı 1	Üzüntü ve kederden bayılma.
aştan galmak / nutku tutulmak	İştah kesilmek.
bağıl bağıl aktarmak / ciğer ağızdan gelmek / yürek etmek	Midesi bozulmak, karnı ağrımak, öğürmek, çok kusmak.
baş vemek 2 / (baş vermek (II) 1)	Çıban olgunlaşmak.
baş tutmak / çoru tutmak	Sara nöbeti gelmek, sarası tutmak.
benzi bezik / benzi boz	Yüzü solgun, renksiz [kimse].
boğaz düşmek / diliceği düşmek	Bademcikler şişip boğaz ağrımak, anjin olmak

bozguna düşmek / içerisi gitmek / içi gitmek / içi geçmek / karnı sürmek / otüre düşmek / yüreği gitmek / yüreği sürmek	Bağırsakları bozulmak, bağırsak sürgünü olmak; ishal olmak.
cin çalmak / damla inmek / et olmak / yüreğe inmek	Cin çarpmak, bir tarafına inme inmek, felç olmak.
cötel etmek / öyfeşi ağzından gelmek 2	Öksürmek, çok öksürmek.
çor tutmak / har olmak (II) / öçelen olmak / saka olmak	Soğuk algınlığı nedeniyle öksürmek, nezle olmak.
debel debel dönmek / dığıl dığıl dönmek	Acıdan, sancıdan dönüp durmak, kıvrınmak.
gecger olmak / yakalan olmak / yakı olmak (I) 2	Sersellemek; uyuşmak.
göynü dönmek / göynü bulanmak / kehlili azmak / mide kabarmak / nevri dönmek	Mide bulanmak.
hava çalmak (II) / hava çarpmak	Güneşte çok kalarak hastalanmak.
hayizer olmak / mangö olmak	Kendinden geçmek.
homur olmak / ıkış olmak / tılkıcak olmak / tılk olmak	Çok yemekten rahatsız olmak, karnı şişmek.
ıhılculh olmak / ıhırculh olmak	Ayakta geçirecek kadar hafif hasta olmak.
kamatlaz olmak / sinirme olmak	Uyuşmak, karıncalanmak (organ için).
kankırana çevirmek / kankıran olmak	Yara su alıp şişmek.
karın kavraması / karın kısı	Karın ağrısı.
karnı burmak (I) / karnı kavramak / tatar olmak / yakı olmak (II) / yürek geçmek / yürek yavuncumak / yürek yavuncumak	Karnı sancılanmak.
pas tutmak / şurma vurmak	Zehirlenmek, bakırdan zehirlenmek.
teşaniş olmak / teşeniş etmek 2 / teşennüş olmak 1	Yara yangılanmak, azmak, hastalık ilerlemek.
ummah olmak / umsunuk olmak / umsuruk olmak	Özendiği bir şeyi elde edememekten hasta olmak.
vağası geçmek / yak olmak / yakı olmak (I) 1 / yüreği bayılmak	Bayılmak, baygınlık geçirmek.
yalama dodah / yalama dudak	Dudak yarası uzun süren, geçmeyen kişi.

Tablo 2. Manevi Hastalık (Cinnet, Delilik, Psikolojik Hastalıklar) ile İlgili Eş Anlamlı Deyimler

Eş Anlamlı Deyimler	Anlam
çoru dutmak / finoyur olmak	Deli olmak; delirmek, çıldırmak.
gelgeç akıllı 1 / gelgit akıllı	Yarı deli (kimse).

Tablo 3. Tedavi, Bakım, Terapi ile İlgili Eş Anlamlı Deyimler

Eş Anlamlı Deyimler	Anlam
beri dönmek / örüye kalkmak	Hastalığı iyileşmek, ayağa kalkmak.

Derleme Sözlüğü'nde Sağlıkla İlgili Çok Anlamlı Deyimler

Çalışmada DS'den hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen *sağlıkla* ilgili 222 deyimden 39 maddesinin çok anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda deyimlerin anlamları arasında ilişki yönünden benzerlik olanlar (1. 2. 3...) ve olmayanlar (I. II. III...) anlamları ile bir arada Tablo 4'te görülmektedir⁵. Ayrıca burada geçen çok anlamlı deyimlerin içerisinde eş anlamlıların da olduğu görülecektir. Ancak bir deyimden bütün anlamlarının bir arada verilmesi ihtiyacından dolayı bu tekrarların ortaya çıkması kaçınılmaz bir durumdur ve tabloda bu tür örneklere (al basma, al bastı gibi) de yer verilmiştir.

⁵ Derleme Sözlüğü'nde Sözlüğün Düzenlenmesinde Tutulan Yollar ve Kullanılan İşaretler başlığı altında 3. ve 4. maddede bu hususa dair "Yazılışları aynı fakat anlamları birbiriyle ilgisiz olan sözler, ayrı madde başı yapılmış ve bunlar (I), (II), (III) rakamlarıyla işaretlenmiştir." ve "Birbiriyle ilgili birkaç anlamı bulunan kelimelerin her anlamı, aynı madde içinde 1., 2., 3., rakamlarıyla ayrılmıştır." açıklaması yer almaktadır (2009, s. VIII).

Tablo 4. Çok Anlamlı Deyimler Listesi

DEYİM	ANLAMLAR
ağı çalmak	1. Zehirlenmek. 2. Zehirleşmek, acılaşmak. 3. Zehir sürmek.
ağısını almak	1. Acısını gidermek, sızısını dindirmek. 2. At ve eşek yem yediği zaman üst dudağından kan almak.
ağız dadı	(I) 1. Nişan veya düğünde oğlan tarafından kız evine gönderilen şeker, tatlı, yemiş gibi hediyeler. 2. Bayramlarda nişanlının, oğlan tarafına gönderdiği giyecek ve yiyecek. 3. Ölüm günü, ölü evine gelen kadınlara yedirilen helva-ekmek, şerbet, peynir-ekmek gibi şeyler. 4. Tadımlık verilen yiyecek. (II) 1. Dirlik, düzenlik, rahatlık, huzur, afiyet, sağlık, şenlik. Dirlik, düzenlik, rahatlık, huzur, afiyet, sağlık, şenlik. 2. Bıkkınlık, usanç.
ağrıya yatmak	(I) Çekiştirmek, yermek, aleyhte bulunmak. (II) Tifo hastalığına yakalanma.
al basma	(I) 1. Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması. 2. Loğusa olmayan kimselerde al denilen görüntünün uyku arasında verdiği boğucu sıkıntı, kâbus. 3. Üzüntü ve kederden bayılma. 4. Sara hastalığı. 5. Kızıla benzer bir çeşit hastalık. (II) Sonradan görmelerdeki gurur, kibir, şımarıklık.
al bastı	1. Çok ağlama sonundaki bayılma hali: Fatma al bastı olmuş. 2. Kızıla benzer bir çeşit hastalık. 3. Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması. 4. Sara hastalığı.
ala düşmek	(I) 1. Üzümlere ben düşmek, üzüm ermeye başlamak. 2. Karlar erimeye başlayınca yer yer toprak görünmek. 3. Vücut veya yüz leke olmak. 4. Saç ağarmak. (II) Tuzağa, hileye düşmek.
alımını almak	1. Hak ettiği cezayı görmek, paylanmak, hakarete uğramak. 2. Bir şeyin veya bir işin huyunu, kolayını almak, meleke kesbetmek, alışmak. 3. Hevesini almak. 4. Bir işte başarısızlığa uğramak, zarar etmek. 5. Dert, hastalık kazanmak. 6. Yükünü tutmak, alacağı kadar doldurmak.
baş vermek	(I) Alım satımda veya değişimde üste bir şey vermek. (II) 1. Çıban olgunlaşmak. 2. Tohum filizlenip toprak üstüne çıkmak. 3. Buğday başak tutmaya başlamak. 4. Baharda asma veya omçanın fazla dallarını keserek üzüm yapacak çubukları bırakmak. (III) Kayığın burnunu dalgalara çevirmek.
bayım bayım bayılmak	1. Çok gülmek, katılmak. 2. Yüreği çarpmak, bayılacak gibi olmak. 3. Sık sık bayılmak.
boz düşmek	1. Göz bebeğinde leke olmak. 2. Hayvanın gözüne perde inmek.
cemcük ağız	1. Sözleri tam telaffuz edemeyen (kimse). 2. Bir tarafa çarpık ağız.
dayak vermek	(I) Destek yapmak. (II) Bedeni kuvvetlendirmek için oruca ara vermek.
elden avıçtan çıkmak	(I) Hasta, nöbetin şiddetinden dalmak. (II) Avareleşmek, zapt edilmez hâle gelmek.
gelgeç akıllı	1. Yarı deli (kimse). 2. Unutkan (kimse).

har olmak	(I) İyi beslenme sonucu azgın olmak. (II) Nezle olmak.
hava çalmak	(I) Fırtınalı havada arka arkaya şimşek çakmak. (II) Güneşte çok kalarak hastalanmak.
hılt olmak	(I) Yorgunluktan bitkin olmak. (II) Kışın el ve ayak parmakları soğuktan kızarıp şişmek ve kaşınmak. (III) Sırılsıklam olmak. (IV) 1. Çok kıskanmak. 2. Mahcup olmak. 3. Üzülme. (V) Yemek iyice pişirmek.
ibiği kızarmak	(I) 1. Benzine kan gelmek, sağlığı düzelmek. 2. Tavuk ve horoz kuvvetlenmek, semirmek. 3. Cesaretlenmek. 4. Çocuk buluğa ermek. 5. Tavuğun ibiği kızarak yumurtlayacak durumda olduğu belli olmak. (II) Zenginleşmek. (III) Kızmak, sinirlenmek.
kan uyumak	1. Ansızın bayılmak. 2. Kan, vurulan ve çarpılan deri altında koyulaşmak.
karnı burmak	(I) Mide, bağırsak sancılanmak. (II) Kıskanmak, çekememek.
kasar olmak	1. Üşütmek, soğuk almak. 2. Donmak.
kef keş geçmek	1. Açlık ya da sıcaktan fenalaşmak. 2. Tükenmek, bitmek, güçsüz kalmak, kudretten düşmek.
kırf etmek	1. Koparmak, ezmek, dağıtmak, paramparça etmek. 2. Hastalık, yatağa düşürmek.
kıykıla kalmak	1. Ağrı ya da başka nedenlerle kambur olmak. 2. Kamburluğunu gizlemeye çalışarak yürümek.
kuzuluğunu attırmak	1. Beynini attırmak, sinirlendirmek. 2. Çocuğunu düşürtmek.
leğır olmak	1. Durgunlaşmak. 2. Pıhtılaşmak.
öyfesı ağzından gelmek	1. Bir şeyden çok iğrenmek. 2. Çok öksürmek.
pılavı karmak	(I) Zengin olmak. (II) 1. Hasta olmak. 2. Belaya çatmak.
şapat düşmek	(I) Bayılıp yüzükoyun düşmek. (II) Bir şeyden bilgisi olmamak.
teşenış etmek	1. Hastalık vb. şeyler depreşmek. 2. Yara yangılanmak, azmak.
timar etmek	(I) Ağaçları budamak, kesmek. (II) Yarayı iyileştirmek.
top olmak	(I) Kötürüm olmak. (II) Birikmek, toplanmak.
tüyü tüşü atmak	1. Saçı sakalı dökülmek. 2. Yoksullaşmak, varlığını yitirmek.
yağı yarılmak	1. Yorgunluktan, ağır yük kaldırmaktan dolayı içinden kan gitmek. 2. Korkudan ödü patlamak.
yakı olmak	(I) 1. Bayılmak. 2. Sersemlemek. (II) Midesi bozulmak, karnı ağrımak, kusmak. (III) Yapışmış gibi yakın olmak.
yel almak	(I) Soğuk almak. (II) 1. Uzaktan sezme. 2. Anlam çıkarmak, işkillenmek.

Derleme Sözlüğü'nde Sağlıkla İlgili Deyimlerin Haritalandırılması

DS'den hareketle tespit edilen sağlıkla ilgili 222 deyim, hem eş anlamlılık hem de çok anlamlılık yönüyle ele alınarak harita üzerinde gösterilmiştir. Deyimlerin haritalandırılma aşaması için ilk olarak veriler Excel üzerine yazılmış ve geçtiği il, ilçe ve varsa köy bilgileri güncellenerek veri tabanına eklenmiştir. Güncel yer bilgisi için İçişleri Bakanlığının Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri sitesinden⁶ yararlanılmıştır. Eş zamanlı olarak eski yer adlarının yeni adlarını bulma aşamasında Nişanyan Yer Adları (Türkiye ve Çevre Ülkeler Yerleşim Birimleri Envanteri) sitesinden⁷ yararlanılmıştır. Daha sonra verilerin harita üzerinde aranabilir olmasını sağlamak üzere veriler arasında bir eşleştirme yapılmıştır⁸.

DS'de tespit edilen deyimlerin yer bilgisinde illerin ilçeler ile bağlantısı, il numarası bilgisi ile sağlanmıştır. Deyimlerin il ve ilçe numaraları ile hangi bölgelerde yer aldığı bilgisi tutulmuştur. Derlenen veriler, veri tabanına dört tablo olacak şekilde aktarılmıştır. Böylece deyimleri sadece geçtiği yer bilgileriyle gösterme, eş anlamlı deyimleri gösterme, çok anlamlı deyimleri gösterme ve tematik olarak deyim arama mümkün olmuştur. Şekil 1'de arama arayüzleri görülmektedir.

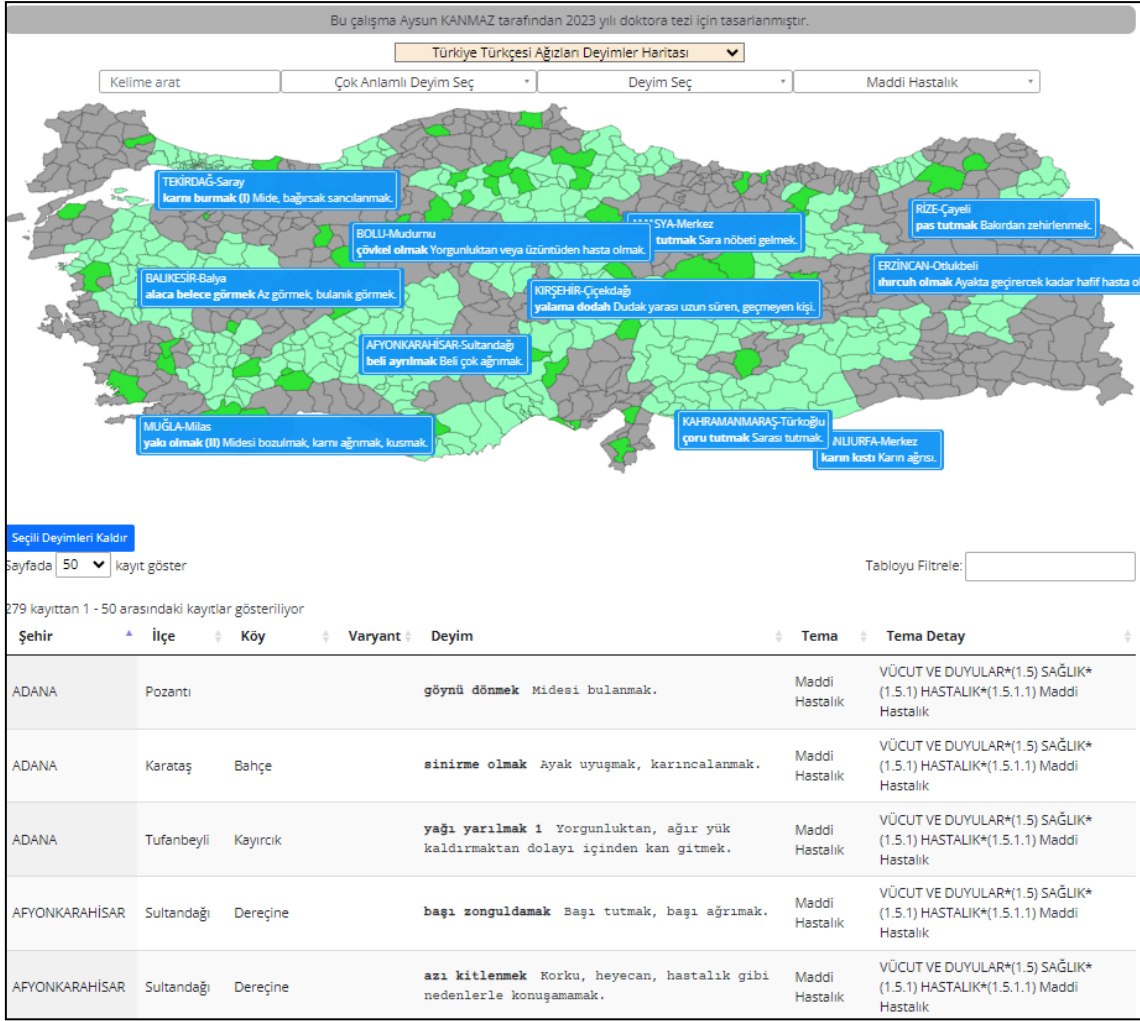
Şekil 1. Arayüz Görüntüsü

Çalışmada arama araçlarına deyim yazıldığında deyimın geçtiği il ve varsa ilçe bilgisi harita üzerinde yeşil renk ile işaretlenmekte ve imleç bu yerlerin üzerine getirilerek tıklanıldığında deyim ve anlamı, geçtiği yer bilgisi ile harita üzerinde görülmektedir. Ayrıca haritanın alt kısmında açılan liste bölümünde ise deyim ile ilgili ayrıntılı bilgi (deyim, anlamı, geçtiği yer bilgisi, varsa varyantı ve varyantın geçtiği yer bilgisi ile deyimın yer aldığı tematik sınıflandırma içerisindeki alt tema başlığı ve geniş tema başlığı) yer almaktadır. Şekil 2'de ayrıntılı listeleme biçimi görülmektedir.

⁶ bk. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> [Erişim Tarihi: 05.02.2024]

⁷ bk. <https://nisanyanmap.com/> [Erişim Tarihi: 05.02.2024]

⁸ Bu aşamada Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Dekanlığı - Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Arş. Gör. Dr. Murat Atasoy'un desteği ile haritalandırma aşaması gerçekleştirilmiştir. Bu kısımda Atasoy tarafından MYSQL veri tabanına aktarılan deyimler ve ilgili bilgiler hazırlanan PHP ile geliştirilmiş web sitesi üzerinden etkileşimli ortamda Türkiye haritası üzerinde eş anlamlı, çok anlamlı ve tematik olarak aranabilir hâle getirilmiştir. Uygulama için www.deyimatlasi.com adıyla alınan domain üzerinden denemeler yapılmış, nihayet deyimatlasi.ktu.edu.tr adresine yükleme yapılarak sistem geçici olarak kullanıma açılmıştır.

Şekil 2. Deyim Bilgisi Ayrıntılı Listeleme Görüntüsü

Tasarlanan web arayüzü üzerinde yapılan arama sonrasında *sağlık* temasında yer alan başlıklardan alınan *tema arama* (Harita 1, Harita 2, Harita 3), *eş anlamlı deyim* (Harita 4, Harita 5, Harita 6, Harita 7), *çok anlamlı deyim* (Harita 8, Harita 9, Harita 10) ve *söyleyiş farklılığı yaşanan deyim* (Harita 11) haritası ekran örnekleri, çalışmanın sonunda ek olarak verilmiştir.

Sonuç

Türkiye Türkçesi ağızlarının ilk başvuru kaynağı olan Derleme Sözlüğü, kelime çeşitliliğinin yanı sıra deyim yönünden de geniş bir veri sunmaktadır. Bu çalışmada, tarama sonucu, kişinin hem bedensel hem de ruhsal hastalıklarını ifade etmede kullanılan sağlıkla ilgili 222 (varyantlar dâhil) deyim tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda bu deyimler içerisinde 98 maddenin eş anlamlı ve 39 maddenin de çok anlamlı olduğu görülmüştür. Genellikle günlük konuşma diline ait olan bu deyimlerin sağlık ve hastalıkla ilgili deneyimleri, bunların yansımalarını temsil edecek nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Bu deyimleri tematik sınıflandırma çabası, söz konusu deneyimlerden hareketle dilin anlatım imkânına dönüşünü görme; haritalandırma ise deyimleri Türkiye haritası üzerinde eş anlamlı, çok anlamlı ve söyleyiş farklılığı ayrıntısıyla ayrıca tematik olarak çağırabilme ve karşılaştırma olanağı sunmaktadır.

Deyimler kullanıldıkları illere göre farklılık göstermektedir. Her deyim geçtiği tüm il, ilçe köy bilgileriyle birlikte hesaplandığında (varyantları da dâhil olmak üzere)

Excel üzerinde 332 madde bulunmaktadır. Sadece il bilgisi üzerinden (aynı ilde geçip ilçe ya da köy bilgisi farklı olanlar bir kez görülecek şekilde) varyantlar dâhil 287 veri sunan *sağlık* deyimlerinin geçtiği illerin nicelik yönünden sıralaması Niğde 40, Isparta 18, Çorum 13, Denizli 12, Kars 12, Eskişehir 11, Amasya 9, Yozgat 9, Gaziantep 8, Sivas 8, İstanbul 7, Gümüşhane 7, Kahramanmaraş 7, Afyonkarahisar 6, Burdur 6, Rize 6, Samsun 6, Balıkesir 5, Çankırı 5, Düzce 5, Giresun 5, Hatay 5, Muğla 5, Aydın 4, Bolu 4, Bitlis 4, Elazığ 4, Kocaeli 4, Adana 3, Erzincan 3, Konya 3, Malatya 3, Manisa 3, Zonguldak 3, Ankara 2, Artvin 2, Karaman 2, Kayseri 2, Kırşehir 2, Kilis 2, Kütahya 2, Mersin 2, Nevşehir 2, Antalya 1, Bursa 1 Çanakkale 1, Diyarbakır 1, Edirne 1, İzmir 1, Ordu 1, Sinop 1, Şanlıurfa 1, Tekirdağ 1, Tokat 1, Trabzon 1, Tunceli 1 ve Uşak 1 şeklindedir. Bunlar içerisinde sağlıkla ilgili deyimlerin en çok geçtiği Niğde ilinde 31 deyim *maddi hastalık*, 3 deyim *manevi hastalık* başlığı altında bulunan *cinnet*, *delilik*, *psikolojik hastalıklar*, 5 deyim *tedavi*, *bakım*, *terapi* ve 1 deyim de *sağlık* başlığı altında yer aldığı görülmektedir. Ek olarak *maddi hastalık* başlığı altında Niğde 31, Isparta 14, Çorum 11, Denizli 10, Kars 9, Gaziantep 8, Yozgat 8, Amasya 7, Eskişehir 7, Gümüşhane 7, İstanbul 6, Rize 6, Sivas 6, Kahramanmaraş 5, Samsun 5, Afyon 5, Hatay 5, Balıkesir 4, Çankırı 4, Düzce 4, Muğla 4, Adana 3, Aydın 3, Bitlis 3, Bolu 3, Burdur 3, Erzincan 3, Kocaeli 3, Malatya 3, Manisa 3, Ankara 2, Artvin 2, Giresun 2, Kayseri 2, Kırşehir 2, Kilis 2, Konya 2, Mersin 2, Antalya 1, Bursa 1, Diyarbakır 1, İzmir 1, Karaman 1, Kastamonu 1, Kütahya 1, Nevşehir 1, Sinop 1, Tekirdağ 1, Tokat 1, Uşak 1, Zonguldak 1; *manevi hastalık* başlığı altında bulunan *cinnet*, *delilik*, *psikolojik hastalıklar* başlığı altında Niğde 3, Çankırı 2, Çorum 2, Kars 2, Balıkesir 1, Burdur 1, Denizli 1, Düzce 1, Elâzığ 1, Eskişehir 1, Isparta 1, Kahramanmaraş 1 ve Yozgat 1; *tedavi*, *bakım*, *terapi* başlığı altında ise Niğde 5, Elâzığ ve Giresun 2, Amasya, Bitlis, Bolu, Denizli, Eskişehir, Gümüşhane, Karaman, Kocaeli ve Trabzon illeri 1 ve *sağlık* başlığı altında Afyon, Aydın, Denizli, Edirne, Elazığ, Isparta, Muğla, Niğde, Ordu ve Zonguldak illeri 1 madde ile temsil olunmaktadır.

Sağlıkla ilgili deyimlerde en çok 3 kelimededen oluşan (ayva gibi olmak, alaca belece görmek, ciğer ağızdan gelmek, delik taşlık olmak, elden avıçtan çıkmak, top gibi olmak vb.) deyim olduğu görülmüştür. Ek olarak çok anlamlı deyim bahsinde ise bir deyim en fazla 7 anlamı karşıladığı örneklerin olduğu (hılt olmak, ibiği kızarmak gibi) saptanmıştır.

Çalışmada sağlıkla ilgili eş anlamlı deyimler bahsinde söyleyiş farklılığı gösteren maddeler de bulunmaktadır. Bunlar içerisinde *ünlü değişimi* yaşanan (ataşına bırakmak / ateşine burakmak; teşaniş etmek / teşeniş etmek / teşennüş olmak; yürek yavuncumak / yürek yavuncumak; yalama dodah / yalama dudak); *ünsüz değişimi ve düşmesi* yaşanan (nevli dönmek / nevri dönmek; ıhırcuh olmak / ihılguh olmak; umsuruk olmak / umsunuk olmak; dudak / dodah; baş vermek / baş vemek) örnekler olduğu görülmektedir.

Çalışmada, dijital ortamda erişim olanağı sağlanan deyimlerin haritalandırma aşaması ile yerleşim birimlerine göre gösterdiği söyleyiş ve anlam ayrımlarının birlikte görülmesi de mümkün olmaktadır.⁹

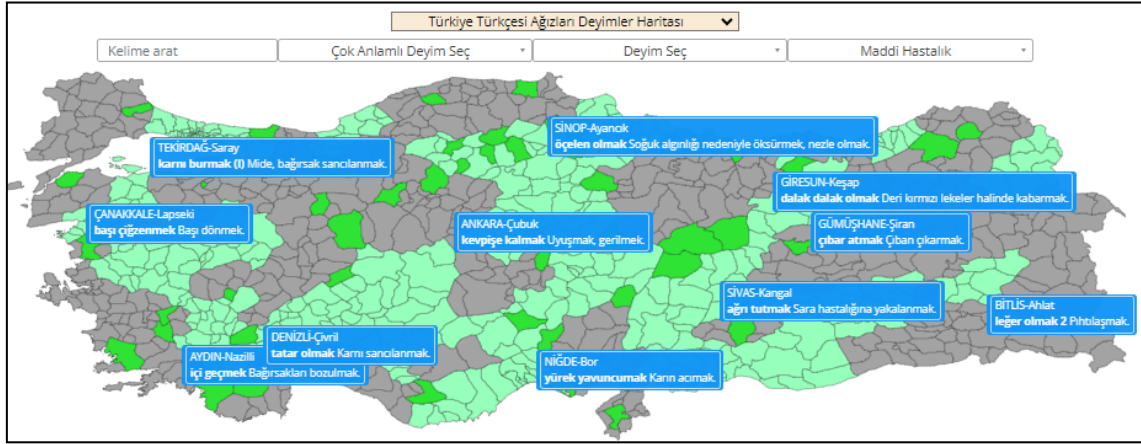
Kaynakça

Akar, A. (2006). Ağız araştırmalarında yöntem sorunları. *Journal of Turkish Studies*, 1(2), 37-53.

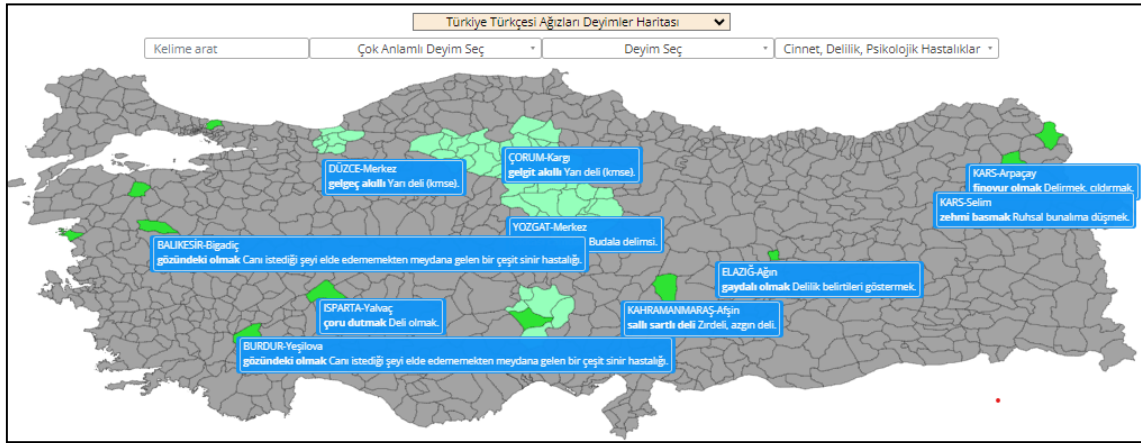
⁹ Çalışmanın genel ağda geniş kitlelere açılmasını sağlamak amacıyla gerekli girişimler yapılmaktadır.

- Aksan, D. (2000). *En Eski Türkçenin İzlerinde (Orhun ve Yenisey Yazıtları Üzerine Sözcükbilim, Anlambilim ve Biçimbilim İncelemelerinin Aydınlatığı Gerçekler)*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Başkan, Ö. (1970). Türkiye köy adları üzerine bir deneme. *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı*, 237-251.
- Boz, E. (2008). Ağız atlasları. *Turkish Studies*, 3(3), 152-166.
- Boz, E. (2017). Türkiye'nin ilk dil atlası: Eskişehir ili dil atlası. *Türk Dili*, 67(789), 80-92.
- Buran, A. (2009). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun dil atlası*. İstanbul: Biyografi.net Yayınları.
- Coşar, A. M. ve Erten, İ. (2019). Türkiye Türkçesi ağızları için bir haritalandırma: Çepni ağızları örneği. (haz. Ferruh Ağca – Adem Koç). *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Eskişehir: ESOGÜ Yayınları, 395-429.
- Demir, N. (2002). Ağız terimi üzerine. *Türkbilig*, (4), 105-116.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum ili ağızları inceleme-metinler-sözlük ve dizinler (I-II-III)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Genç, S. ve Cin, A. (2016). Türkiye Türkçesi ağızlarında domates, kedi, patates kelimeleri ve bir kelime haritası denemesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 6(1), 185-205.
- Kanmaz, A. (2023). *Derleme Sözlüğü'nde deyimlerin tematik sınıflandırılması ve haritalandırılması*. [Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Roget, P. M. (1978). *Roget's international thesaurus*. New Delhi: Oxford and IBH Publishing.
- Sarı, İ. (2016). Türkiye Türkçesinin ağız atlası nasıl tasarlanmalıdır?. *Turkish Studies*, 11(10), 513-528.
- Türk Dil Kurumu (2009), *Derleme sözlüğü (I-VI Cilt)*, Ankara: TDK Yayınları.
- Yıldırım, F. (2008). Türkiye Türkçesinin ağız atlası için bir ön çalışma: ala sıfatı ile yapılan birleşik kelimeler. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri 25-30 Mart 2008*, Ankara: TDK Yayınları, 813-831.
- Yıldırım, F. (2017). Türkiye Türkçesinin ağız atlası için yeni bir ön çalışma: gibi edatı ve yan biçimleri. *International Journal of Language Academy*, 5(6), 93-114.

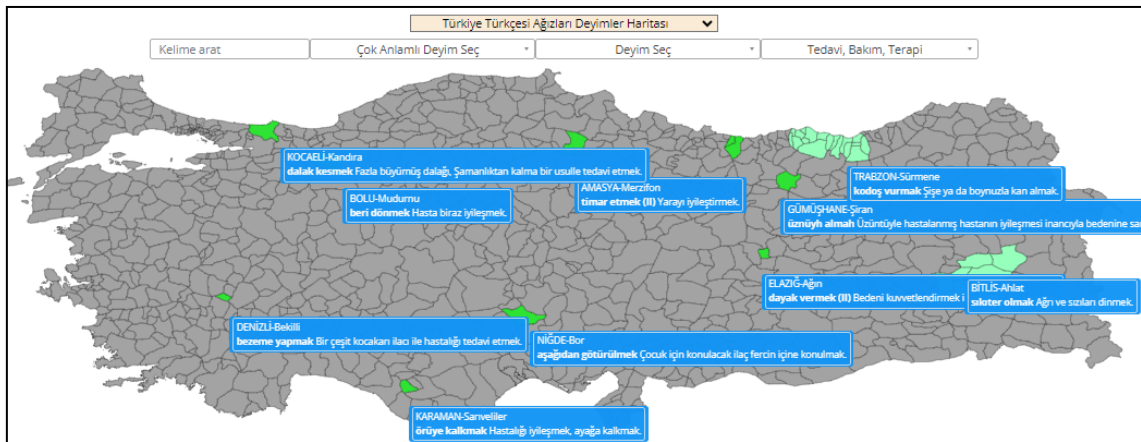
EK -1: Tematik Sınıflandırmaya Bağlı Harita Örnekleri

Harita 1. Maddi Hastalık Temalı Deyimlerin Örnek Haritası

Harita 2. Cınnet, Delilik, Psikolojik Hastalıklar Temalı Deyimlerin Örnek Haritası

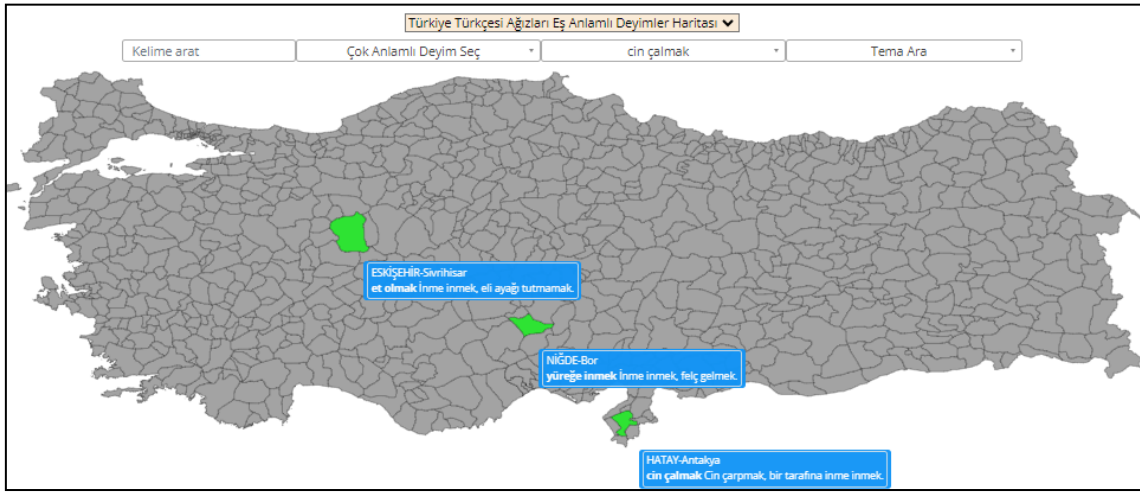

Harita 3. Tedavi, Bakım, Terapi Temalı Deyimlerin Örnek Haritası

EK -2: Eş Anlamlı Deyim Harita Örnekleri

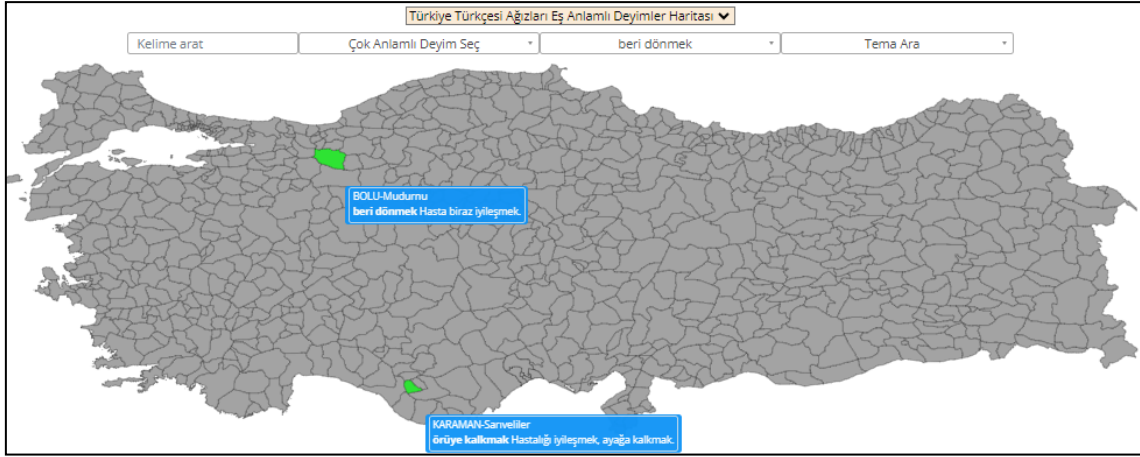
Harita 4. "göynü dönmek" Deyiminin Harita Üzerinde Eş Anlamlı Görünümü

Harita 5. "cin çalmak" Deyiminin Harita Üzerinde Eş Anlamlı Görünümü

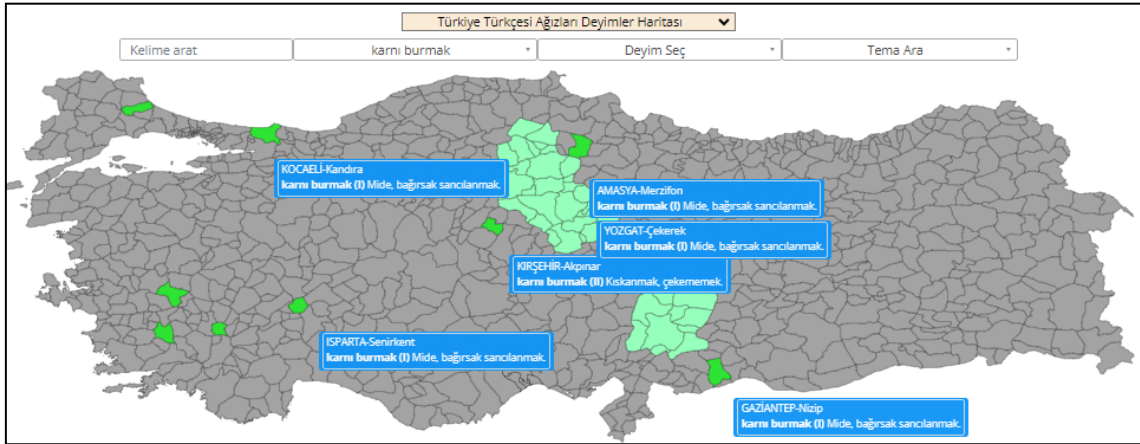

Harita 6. "çoru dutmak" Deyiminin Harita Üzerinde Eş Anlamlı Görünümü

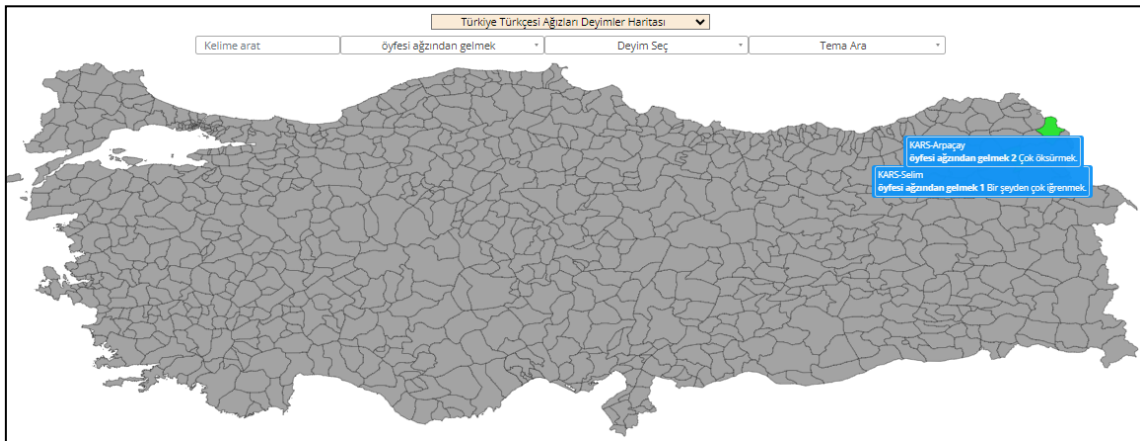

Harita 7. "beri dönmek" Deyiminin Harita Üzerinde Eş Anımlı Görünümü

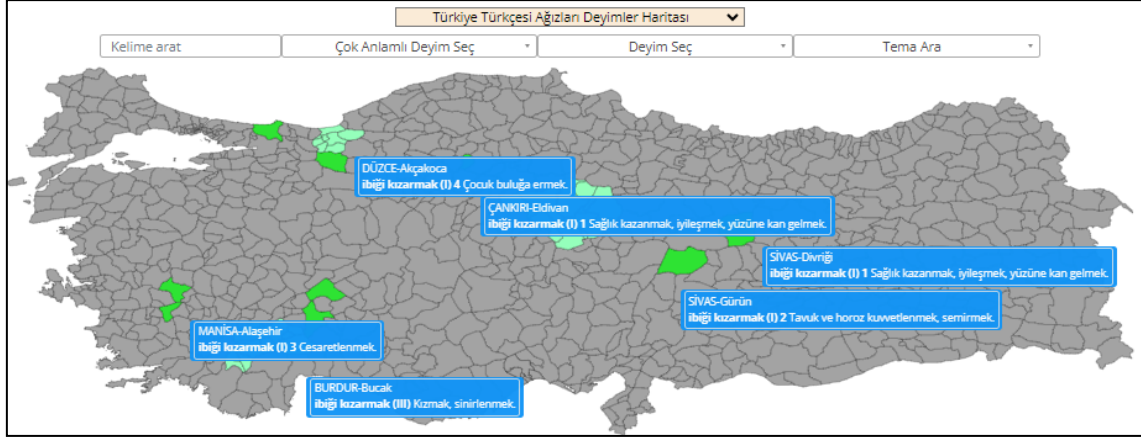
EK-3: Çok Anımlı Deyim Harita Örnekleri

Harita 8. "karnı burmak" Deyiminin Harita Üzerinde Çok Anımlı Görünümü

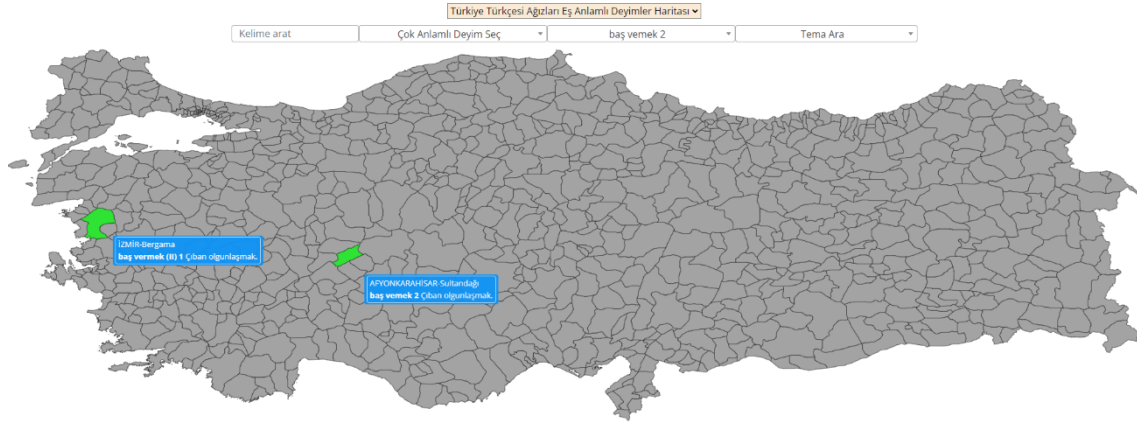

Harita 9. "öygesi ağzından gelmek" Deyiminin Harita Üzerinde Çok Anımlı Görünümü

Harita 10. "ibiği kızarmak" Deyiminin Harita Üzerinde Çok Anlamlı Görünümü

EK-4: Söyleyiş Farklılığı Yaşanan Harita Örneği

Harita 11. Söyleyiş Farklılığı Gösteren Eş Anlamlı Deyimler Örnek Haritası